

Boeren ontwikkelen beverbiotoop

Geert van Kempen, Arvalis Projecten, Postbus 1257, 6040 KG, Roermond

In het kader van de herintroductie van de Bever (*Castor fiber*) in Limburg is adviesbureau Arvalis in 2003 via de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB) benaderd om een systeem op te zetten om boeren via een financiële vergoeding actief te betrekken bij de ontwikkeling van voldoende leefgebied en verbindingzones. Inmiddels zijn een duurzaam beheerpakket en -overeenkomst voor het bevervriendelijk beheer ontwikkeld. De Provincie Limburg ondersteunt het project.

ACHTERGRONDEN

Mede om een duurzame populatie Bevers in de Limburgse rivieren, beken en andere waterlopen te ontwikkelen, worden boeren actief betrokken bij het bevervriendelijk beheren van oeverstroken. In 2004 is daarom een pilotproject gestart waarbij agrariërs middels beheerpakketten een actieve bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling van voldoende geschikt beverleefgebied. Eind 2007 is het project verlengd tot september 2009. Na 2009 moet dit overgaan naar een structurele regeling voor bevervriendelijke oeverstroken in de vorm van duurzame beheerovereenkomsten.

In het project worden oeverstroken die landbouwkundig in gebruik zijn, uit de productie gehaald (SCHALK, 2007). Na verloop van tijd verrijkt de vegetatie op de oeverstrook, waarbij de voorkeur uitgaat naar het ontwikkelen van moerasvegetaties met verspreide opslag van jonge bomen en struiken. De bast en twijgen van (zachte) houtsoorten vormen stapelvoedsel voor de Bever in de wintermaanden. Het is van groot belang dat dit menu in de zomer kan worden aangevuld met een gevarieerd aanbod van kruiden, grassen en waterplanten. Juist daarom is het belangrijk dat een gevarieerd beverleefgebied wordt gecreëerd. Daarnaast kan door het creëren van deze oeverstroken vraatschade in landbouwgewassen [figuur 1] worden teruggedrongen en kunnen eventuele problemen door oeverholen, zoals het wegzakken met machines, worden beperkt.

RANDVOORWAARDEN

Voordat destijds is gestart met het werven van deelnemers, is een aantal randvoorwaarden vastgesteld. Het ging onder meer om de locaties van de beheereenheden, de minimale grootte en de voorschriften waaraan deelnemers moesten voldoen bij de ontwikkeling van een geschikt 'beverbiotoop'. Zo moeten de beheereenheden zijn gesitueerd in gebieden waar de Bever reeds voorkomt. Daarnaast moet de beheereenheid een agrarische bestemming hebben en is de minimale grootte 10 m breed en 50 m lang.

Voorschriften waaraan boeren zich moeten houden, zijn dat ze de beheereenheid niet mogen maaien, geen meststoffen mogen gebruiken en dat er geen grondbewerking mag plaatsvinden. Ook is het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen verboden en mag beweiding van vee alleen in overleg. Probleemonkruiden mogen na overleg mechanisch worden verwijderd (ANONYMUS, 2004).

Door het in acht nemen van de voorschriften wordt op de oeverstrook na een aantal jaren een ruige vegetatie gerealiseerd, die als foerageergebied voor de Bever moet dienen [figuur 2]. In 2007 is een aantal wijzigingen in de beheervoorschriften doorgevoerd ten opzichte van het pilotproject. Zo mag er niet meer worden beweid in de beheereenheid, is het aanbrengen van bagger verboden en wordt het snoeien van bomen na een periode van zes jaar toegestaan (VAN KEMPEN, 2007). De rest van de voorschriften uit het pilotbeheerpakket blijft gehandhaafd.

Omdat de agrariër op deze oeverstrook geen inkomsten meer kan behalen uit primaire landbouwproductie voorziet het project in een financiële compensatie.

WERVEN DEELNEMERS

Nadat de randvoorwaarden waren vastgesteld, is gestart met het werven van deelnemers voor het 'bevervriendelijk beheer'. Hierbij is destijds een zevental agrariërs benaderd om deel te nemen aan het project. Zowel veehouders als akkerbouwers werden betrokken in het project. De deelnemende agrariërs waren afkomstig uit Noord- en Midden-Limburg en zetten oeverstroken in voor bevervriendelijk beheer gelegen aan waterlopen als de Niers, Swalm, Roer en langs de Maasplassen. Op al deze plaatsen zijn in een eerder stadium Bevers geconstateerd. Dit zijn dan ook de gebieden waar het beverbeheer het meest kansrijk is.

In totaal is in de periode 2004 tot en met 2008 circa vijf hectare agrarische grond omgevormd tot bevervriendelijke oeverstroken.

FIGUUR 1

Daar waar in de herfst maïs, bieten en aardappelen langs de oevers van beken worden geteeld, bestaat kans op vraatschade door Bevers (*Castor fiber*) zoals hier langs de Voer. Sinds begin 2008 wordt door het Faunafonds alle door Bevers veroorzaakte vraatschade voor 100% vergoed (foto: Harry Hutschemakers, Waterschap Roer en Overmaas).

FIGUUR 2

Voorbeeld van een door agrariër ontwikkelde oeverstrook waar Bevers (*Castor fiber*) van profiteren, hier met knotwilgen langs de Swalm (foto: G. van Kempen, Arvalis).

Dit komt neer op een lengte van circa 3,5 km. In 2007 zijn nog enkele nieuwe deelnemers geworven langs de mondingen van de Geul en de Swalm, waar zich intussen ook Bevers hadden gevestigd. Vier van de aanvankelijke deelnemers aan de pilot nemen vanaf 2007 geen deel meer aan het project omdat zij hun grond hebben verkocht of omdat ze ervoor gekozen hebben de grond weer op de gebruikelijke manier te gaan bewerken.

DUURZAME BEHEEROVEREENKOMSTEN

Waar in het pilotproject vooral aandacht werd besteed aan het ontwikkelen van beheersvoorschriften voor het creëren van bevervriendelijke oeverstroken, wordt in het vervolgproject grotendeels aandacht besteed aan het ontwikkelen van een duurzaam beheerpakket. Dit omdat per 1 januari 2008 de Provincie Limburg de regie in handen heeft over het Programma Beheer. Hierdoor ontstaan er mogelijkheden voor de ontwikkeling van beheerovereenkomsten voor soorten als de Bever, Hamster (*Cricetus cricetus*), Hazelmuis (*Muscardinus avellanarius*) en Patrijs (*Perdix perdix*).

De beheerovereenkomst moet worden opgesteld middels bouwstenen die de 'Catalogus groenblauwe diensten' van het Interprovinciaal Overleg (IPO) en het Ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit voorschrijft (DIENST LANDELIJK GEBIED, 2008).

Op dit moment zijn deelnemers na een periode van twee jaar vrij om te beslissen of ze doorgaan met het bevervriendelijk beheer of dat ze de oeverstroken voor andere doeleinden gaan gebruiken. De pakketten die in de toekomst worden afgesloten, gelden echter voor een periode van zes jaar. Dat is beter voor de duurzaamheid en effectiviteit van de bevervriendelijke oeverstroken.

RESULTATEN

Een belangrijk onderdeel van het project is het meten van de resultaten. Agrariërs die deelnemen aan het project worden bij de eerste monitoring ondersteund door een projectleider. Vervolgens moe-

ten ze de monitoring zelf verzorgen met behulp van een handleiding. Ze moeten daarbij letten op knaagsporen aan bomen en struiken, wissels, glijbanen, burchten en oeverholten. De data worden vervolgens op een invulformulier vastgelegd en door de projectleider gebundeld.

Uit onderzoek is gebleken dat de Bever momenteel actief is bij de Niers, Roer, Swalm en Geulmonding. Op al deze locaties worden regelmatig beversporen gesignaleerd. Weliswaar is de ontwikkeling van oeverstroken al na één jaar zichtbaar [figuur 2], de ontwikkeling van een meer gevarieerde structuur met lage bosschages neemt langere tijd in beslag. Het feit dat overeenkomsten in de toekomst voor minimaal zes jaar worden afgesloten, is daarom gunstig bij de ontwikkeling van een gevarieerde oevervegetatie.

Bomen zijn in de oeverstrook vaak vanuit agrarisch oogpunt ongewenst. Dit hoeft echter geen probleem te zijn, omdat de Bever een gevarieerd dieet heeft van planten en kruiden in de zomer tot de bast en twijgen van zachte houtsoorten die ook van struiken afkomstig kunnen zijn.

Het pilotproject en het vervolg hiervan hebben voldoende informatie opgeleverd om een gedegen pakket van beheermaatregelen op te stellen volgens de bouwstenen van de Catalogus groenblauwe diensten. Daarnaast is een start gemaakt om van het bevervriendelijk beheer een duurzame regeling te maken die in de toekomst kan worden geïmplementeerd.

Summary

FARMERS CREATE FARMERS CREATE HABITATS FOR BEAVERS

The year 2003 saw the start of a pilot project to develop a system facilitating the reintroduction of Beavers (*Castor fiber*) in the province of Limburg (NL). An important component of the project is the contribution made by farmers who create habitats for Beavers on their land. Farmers participating in this project turn the margins of agricultural

fields into 'Beaver habitats', for a financial compensation. In parallel to this to development, a system of permanent contracts has been created for Beaver habitat management by farmers, which is going to be implemented by the Limburg provincial authorities. The article discusses the history and early results of this project.

Literatuur

• ANONYMUS, 2004. Beheersvoorschriften pilot-

project bevervriendelijk beheer. Arvalisprojecten/Roermond.

• KEMPEN, G. VAN, 2007. Beheersvoorschriften bevervriendelijk beheer door agrariërs vervolg. Arvalisprojecten/Roermond.

• SCHALK, H., 2007. Eindrapportage Pilot project ontwikkeling bevervriendelijk beheer door agrariërs. Arvalisprojecten/Roermond.

• DIENST LANDELIJK GEBIED, 2008. Catalogus groenblauwe diensten. 16 september 2008. www.catalogusgroenblauwediensten.nl. Interprovinciaal Overleg (IPO)/Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.